

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

THITTHADHAMMIKATTHASANGVATANIKHAM 4 WITH THE SUPPLY CHAIN THAT
AFFECTS THE THAI ECONOMY

กฤษฎา ไกรสุริยวงศ์, สายรุ้ง บุปผาพันธ์, สมชัย ศรีนอก

Krisda Kaisuriyawong, Sairoong Bubpaphan, Somchai Srinok

บริษัท ไทยโกลบอลเทคโนโลยีส์ จำกัด

Thai Global Technologies Co.,Ltd.,

Corresponding Author E-mail: anukulkanyanakich.mua@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับภาวะเศรษฐกิจโลก หากเรารู้จัก ขยันหา ขยันเก็บ เลือกคบ เลือกใช้ รู้จักที่จะรวมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับธุรกิจ ตอบสนองรวดเร็วต่อความต้องการของลูกค้า บริหารสินค้าคงคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถนำพาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

คำสำคัญ: ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4; ห่วงโซ่อุปทาน; ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

Abstract

This article aims to present the application of the Ditthidhammikattasangvatanikadhamma IV to the supply chain that affects the Thai economy. o prepares for dealing with the global economy, if we know, diligently seek, collect, choose, associate, choose Know how to integrate risk into your business. Quick response to customer needs Efficient inventory management and careful business planning can lead to a prosperous economy.

Keywords: Ditthidhammikattasangvatanikadhamma IV; Supply Chain; Affects the Thai Economy

บทนำ

ทุกวันนี้เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมหนีไม่พ้นสถานการณ์การแข่งขัน และการแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งผู้เขียนเองก็มักสื่อสารเมื่อมีโอกาสเสมอว่า สงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

แต่เมื่อโลกเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 สงครามโลกก็ทำให้ความเป็นมหาอำนาจถูกเปลี่ยนมือ สหรัฐอเมริกา กลายเป็นประเทศผู้ตัดสินผลแพ้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงเป็นผู้นำการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ในช่วงภาวะสงครามเย็น (Cold War) ด้วยแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการค้าเสรีตามหลักการโลกาภิวัตน์ นอกเหนือไปจากการทุ่มเทงบประมาณเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารให้ก้าวหน้าแล้ว สหรัฐอเมริกา ยังยับยั้งบทบาทของตนในฐานะประเทศมหาอำนาจผ่านองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ WTO, IMF, UN, NATO ฯลฯ รวมถึงวางสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ให้กลายเป็น Reserve Currency และสกุลเงินสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนของทั่วโลกที่ช่วยให้สหรัฐอเมริกา สามารถควบคุมระบบ/ตลาดการเงินนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาอีกด้วย ช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา มีอัตราการขยายตัวในระดับที่สูงมาโดยตลอด เนื่องด้วยการเป็นประเทศใหม่ที่เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของผู้คนจึงทำให้มีการบุกเบิกการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรม การลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงความต้องการสินค้าเพื่อการบริโภคจำนวนมาก ขณะที่ประเทศจีนภายหลังจากผ่านช่วงเวลาของนโยบาย The Great Leap Forward และ The Cultural Revolution ระหว่างปี 1958 – 1976 จนกระทั่ง ค.ศ. 1978 ภายใต้การนำของท่าน Deng Xiaoping ประเทศจีนก็กำหนดให้มีนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจโดยการเปิดประเทศ และทำให้จีนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานโลกในฐานะ Global Manufacturing Powerhouse จากการเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออกเนื่องด้วยความได้เปรียบจากต้นทุนแรงงานราคาถูกโดยมีคู่ค้าสำคัญคือ สหรัฐอเมริกา ที่ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 อาศัยการนำเข้าและการบริโภคภายในประเทศเป็นปัจจัยหลักเพื่อผลักดันเศรษฐกิจของตนให้สามารถเติบโตอย่างต่อเนื่อง และภายหลังจากที่จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ WTO ในปี ค.ศ.

2001 มูลค่าการส่งออกของจีนก็ยิ่งทะยานเพิ่มสูงขึ้นขณะที่เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ต้องประสบปัญหาการขาดดุลการค้าเรื่อยมา

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อโลกหมุนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 พลังของ Exponential Technology ทำให้เกิด disruption เป็นวงกว้างและส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของทั่วโลก ประเทศจีนก็เล็งเห็นถึงโอกาสที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนผ่านครั้งนี้จึงกำหนดยุทธศาสตร์การเร่งยกระดับความสามารถทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศตนตลอดจนนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคมจนทำให้ทั่วโลก รวมถึงมหาอำนาจเก่าอย่างสหรัฐอเมริกา ต้องหันกลับมาพิจารณาบทบาทของจีนใหม่อีกครั้ง ความพยายามแย่งชิงห่วงโซ่อุปทานเริ่มจากฝั่งสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการลดปัญหาการขาดดุลการค้ากับจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสหรัฐอเมริกา ได้อ้างเหตุผลพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและความมั่นคงในการใช้มาตรการขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากจีน ครอบคลุมสินค้าหลากหลายประเภท ทั้งสินค้าเทคโนโลยีและทรัพย์สินทางปัญญา สินค้าเกษตร ประมง สินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งจีนได้ออกมาตรการตอบโต้สำหรับแต่ละกลุ่มสินค้าทันทีเป็นระยะ

แนวคิดการแย่งชิงห่วงโซ่อุปทานไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดี บารัค โอบามาที่มีนโยบาย ‘Manufacturing USA’ ซึ่งรัฐบาลขอความร่วมมือและให้สิทธิประโยชน์กับบริษัทเอกชนที่ไปลงทุนในจีนให้กลับมาลงทุนในสหรัฐอเมริกา เพื่อส่งเสริมสร้างงานภายในประเทศ ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น การหารือกับ CEO ของบริษัท Apple และการให้แรงจูงใจทางด้านภาษีและการสนับสนุนการทำงานร่วมกันของ Stakeholders ที่แตกต่างกัน หลากหลาย อาทิ มหาวิทยาลัย บริษัทเอกชน และศูนย์วิจัยต่างๆ

คำถามของบทความนี้คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 มีอะไรบ้าง แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร

เนื้อหาของบทความ

เนื้อหาของบทความประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ส่วน คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 มีอะไรบ้าง แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร เรามาทำความเข้าใจกันในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4

ในทางพระพุทธศาสนา การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับการบริหารโดยมีสาระสำคัญดังนี้

ความหมายของทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกฬิยะชื่อว่ากักรปตตะ เขตกรุงโกฬิยะ ครั้งนั้น โกฬิยะบุตรชื่อว่าทิมชาณฺได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภคี อยู่ครองเรือนนอนเปียดบุตร ใช้จันทน์ของชาวกาสิ ทัดทรงดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ยินดีทองและเงิน (ขุ.อุ. 25/52/186) ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้และเพื่อเกื้อกูลในภพหน้าเพื่อสุขในภพหน้าแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พยัคฆปัชเช ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตรธรรม 4 ประการ อะไรบ้าง คือ 1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตตา คือ ความเป็นผู้มีมิตรดี และ 4) สมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม (อง. จตุกก.อ. 2/194/413)

1) **อุฏฐานสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุปายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา

2) **อารักขสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโรคภัยที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม1- ได้มาโดยธรรม2- เขารักษาคุ้มครองโรคภัยนั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร

โรคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาธิบดี โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป’ นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

3) **กัลยาณมิตตตา** เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับ คนในหมู่บ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งครัด หรือคนแก่ผู้เคร่งครัดก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

4) **สมชีวิตา** เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ เปรียบเหมือน คนชั่งของ หรือลูกมือของคนชั่งของ ยกตราชั่งขึ้นดูก็รู้ได้ว่า ‘ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้’ ฉนั้นใด กุลบุตรก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่ง

องค์ประกอบของทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4

ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4 หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ “อุ อา กะ สะ” หรืออาจ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้นเพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1) **อุฏฐานสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีในการจัดการกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2) **อารักขสัมปทา** ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้จากการทำงาน ไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งคือ รู้จักรักษางานหรือผลงานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ พุดให้เข้าใจง่ายๆ คือ รักษาเงิน และรักษางาน วิธีรักษาทรัพย์มี 5 ประการ คือ

- 2.1) ต้องรู้จักเก็บ คือ เก็บรักษาให้ปลอดภัย
- 2.2) ต้องรู้จักถนอม คือ ระวังระวังไม่ให้เสียหายสิ้นเปลือง
- 2.3) ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าที่พอใช้ได้ ไม่ทิ้งให้เสื่อมประโยชน์
- 2.4) ต้องรู้จักเสียดาย คือ ของบางอย่างที่เลิกใช้แล้ว แต่ยังอาจใช้ในวันข้างหน้าได้ก็ต้องรู้จักเก็บไว้ใช้อย่างถึง
- 2.5) ต้องรู้จักทำให้เกิดผลกำไร คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลกำไร เช่น การลงทุนในสิ่งที่ไม่มีความเสี่ยง

กัลยาณมิตรตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีคือ ต้องรู้จักเลือกคบคน คบเฉพาะคนที่เป็นคนดี เป็นบัณฑิต สามารถแนะนำชักจูงเราไปในทางที่ดี ไม่คบคนชั่วคนพาลที่จะนำพาเราไปสู่ความเสื่อม

สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอสมควร คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม ใช้จ่ายแต่พอดีกับฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักแบ่งเก็บแบ่งใช้ ไม่ใช่จ่ายเกินตัวนั่นเอง

สรุปได้ว่า ทัศนคติมีกตประโยชน์ เป็นหัวใจที่ทำให้เป็นเศรษฐี มีบทย่อว่า อุ อา กะ สะ เป็นหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์สุขของคนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไฉย เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ ขยันหา ขยันเก็บ เลือกคบ และ เลือกใช้ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่ทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทาน

หัวข้อนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการที่ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับ ความหมายของห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร รูปแบบของห่วงโซ่อุปทานเป็นอย่างไร และการขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่คุณค่าโลกเป็นอย่างไร เรามาดูกันทีละประเด็น ดังนี้

ความหมายของห่วงโซ่อุปทาน

ห่วงโซ่อุปทาน หรือ เครือข่ายโลจิสติกส์ คือ การใช้ระบบของหน่วยงาน คน เทคโนโลยี กิจกรรม ข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการ จากผู้จัดหาไปยังลูกค้า กิจกรรมของห่วงโซ่อุปทานจะแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ และวัสดุอื่นๆให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จ แล้วส่งไปจนถึงลูกค้าคนสุดท้าย (ผู้บริโภค หรือ End Customer) ในเชิงปรัชญาของห่วงโซ่อุปทานนั้น วัสดุที่ถูกใช้แล้ว อาจจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ที่

จุดไหนของห่วงโซ่อุปทานก็ได้ ถ้าวัสดุนั้นเป็นวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ (Recyclable Materials) ห่วงโซ่อุปทานมีความเกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่า (Anna Nagurney, 2006) โดยทั่วไปแล้ว จุดเริ่มต้นของห่วงโซ่มักจะมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางชีววิทยา หรือनिเวศวิทยา ผ่านกระบวนการแปรรูปโดยมนุษย์ผ่านกระบวนการสกัด และการผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การก่อโครงสร้าง, การประกอบ หรือการรวมเข้าด้วยกัน ก่อนจะถูกส่งไปยังโกดัง หรือคลังวัสดุ โดยทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย ปริมาณของสินค้าก็จะลดลงทุกครั้ง และไกลกว่าจุดกำเนิดของมัน และท้ายที่สุด ก็ถูกส่งไปถึงมือผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งในห่วงโซ่อุปทาน มักจะเกิดขึ้นระหว่างบริษัทต่อบริษัท ที่ต้องการเพิ่มผลประกอบการ ภายใต้สถานะที่พวกเขาสนใจ แต่ก็อาจจะมีความรู้สึกละอายใจ/ไม่มีเลย เกี่ยวกับบริษัทอื่นๆในระบบ ปัจจุบันนี้ ได้เกิดบริษัทจำพวกบริษัทลูก ที่แยกออกมาเป็นเอกเทศจากบริษัทแม่ มีจุดประสงค์ในการสรรหาทรัพยากรมาป้อนให้บริษัทแม่

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ยังหมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและคู่ค้าของบริษัทในการผลิตและส่งมอบสินค้า ที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการได้มาซึ่งสินค้า ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การขนส่ง ไปจนถึงการส่งมอบสินค้าหรือบริการไปยังลูกค้า สินค้าและบริการจะส่งมอบไปสู่มือของผู้บริโภคนั้นมีกระบวนการจัดการที่เกี่ยวข้องกัน ตั้งแต่การจัดซื้อ (Procurement) การผลิต (Manufacturing) การจัดเก็บ (Storage) การขนส่ง (Transportation) และการจัดจำหน่าย (Distribution) รวมเรียกว่า ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ห่วงโซ่อุปทาน จุดเริ่มต้นของห่วงโซ่มักจะมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางชีววิทยาหรือนิเวศวิทยา ผ่านกระบวนการแปรรูปโดยมนุษย์ผ่านกระบวนการสกัด และการผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การก่อโครงสร้าง, การประกอบ หรือการรวมเข้าด้วยกัน ก่อนจะถูกส่งไปยังโกดัง หรือคลังวัสดุ โดยทุกครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย ปริมาณของสินค้าก็จะลดลงทุกครั้ง และไกลกว่าจุดกำเนิดของมัน และท้ายที่สุด ก็ถูกส่งไปถึงมือผู้บริโภค

รูปแบบของห่วงโซ่อุปทาน

มีรูปแบบของห่วงโซ่อุปทานอยู่หลายหลาย ที่มีการระบุถึงทั้งด้านอุปสงค์ (จากภาพคือ A ถึง C) และ ด้านอุปทาน (C ถึง E) การระบุจุดไหนคืออุปสงค์นั้น ให้ใช้ตำแหน่งของบริษัทที่พิจารณาเป็นหลัก (จุด C) บริษัทที่อยู่ทางด้านซ้าย (ทิศทางย้อนไปหาแหล่งวัตถุดิบ) จะเรียกว่า อุปสงค์ (Upstream) และเรียกแต่ละจุดบนอุปสงค์ว่า ผู้จัดจ่าย (Supplier) ในทางกลับกัน

บริษัทที่อยู่ทางด้านขวา (ทิศทางมุ่งไปหาผู้บริโภค) จะเรียกว่า ดาวน์สตรีม (Downstream) และเรียกแต่ละจุดบนดาวน์สตรีมว่า ลูกค้า (Customer) การเรียงลำดับส่วนประกอบของห่วงโซ่อุปทาน จากอับสตรีม ไปยัง ดาวน์สตรีมอาจจะเรียงได้ดังนี้ ผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ/ส่วนประกอบ (Raw Material/ component suppliers) ผู้ผลิต (Manufacturers) ผู้ค้าส่ง/ผู้กระจายสินค้า (Wholesalers/distributors) ผู้ค้าปลีก (Retailers) ผู้บริโภค (Customer) สรุปองค์ประกอบได้ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบห่วงโซ่อุปทาน

อย่างไรก็ตามห่วงโซ่อุปทานของแต่ละบริษัท ไม่จำเป็นต้องมีส่วนประกอบเหล่านี้ทุกตัวก็ได้ ตัวอย่างเช่น บริษัทที่ลูกค้าสามารถสั่งซื้อผ่านเว็บไซต์ของบริษัท แล้วบริษัท ซึ่งเป็นผู้ผลิต จะผลิตและจัดส่งสินค้าถึงมือลูกค้าโดยตรงเลย โดยไม่ผ่านมือผู้ค้าส่ง/ผู้กระจายสินค้า หรือผู้ค้าปลีกเลยก็เป็นไปได้

การขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global value chains: GVCs)

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา การเติบโตของการค้าโลกถูกขับเคลื่อนด้วยการค้าในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global value chains: GVCs) กล่าวคือ การที่กระบวนการผลิตสินค้าหนึ่งๆ ถูกแบ่งออกเป็นหลายขั้นตอนหรือชิ้นงาน (Task) และถูกแจกจ่ายให้กับผู้ผลิตอื่นช่วยผลิต โดยผู้ผลิตอื่นอาจเป็นหน่วยงานอื่นภายในบริษัทเดียวกัน หรือเป็นซัพพลายเออร์อิสระ และการแจกจ่ายอาจเกิดขึ้นในประเทศหนึ่งคล้ายกับเป็นคลัสเตอร์อุตสาหกรรม หรืออาจกระจายออกไปยังประเทศต่างๆ ทั้งในภูมิภาคเดียวกันหรือภูมิภาคอื่นก็เป็นไปได้ ซึ่งทำให้เกิดการประหยัดจากขนาด (economies of scale) และการบริหารจัดการต้นทุนมีคุ่มค่ามากที่สุด ขณะที่มูลค่าเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิด GVC มาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าขนส่งและต้นทุนในการติดต่อสื่อสารที่มีราคาถูกลง การเปิดเสรีการค้าและการลงทุน ความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีการผลิตที่ทำให้สามารถแบ่งขั้นตอนการผลิตออกเป็นกลุ่มย่อย (Module) และกระจายไปผลิตในสถานที่ต่างๆ ได้ โดยเฉพาะอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีบทบาทมากขึ้น เช่น ชิปและแบตเตอรี่ ได้ถูกพัฒนาให้กลายเป็นชิ้นส่วนที่สามารถนำไปใช้กับสินค้าหลายประเภท ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ยังคงส่งผลต่อเนื่อง และทำให้ GVC เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า GVC อาจสะดุดได้จากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของ GVC มุมมองด้านภูมิรัฐศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าโลกกำลังกลับเข้าสู่การแข่งขันอย่างรุนแรงระหว่างสองมหาอำนาจอีกครั้ง หลังจากที่เคยเกิดการแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือที่รู้จักกันว่าสงครามเย็น และส่งผลกระทบต่อ GVC อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สรุปได้ว่า การแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจในสหัสวรรษใหม่นี้แตกต่างจากสงครามเย็นคือ ความขัดแย้งในสหัสวรรษใหม่เกิดขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นที่พัฒนาขึ้นมารวม 30 ปี ภายหลังจากที่จีนผนวกตัวเองเข้าสู่ตลาดโลกและกลายมาเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ในขณะที่สงครามเย็นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศตะวันตกไม่ได้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับคู่แข่งอย่างสหภาพโซเวียตมากนัก ดังนั้น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการแข่งขันและความขัดแย้งจึงรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดแรงกดดันทางการเมืองให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเริ่มหาแนวทางความร่วมมือกันอีกครั้ง

การถดถอยห่วงโซ่อุปทานโลก

กระแสการค้าโลกมีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมาเป็นลำดับในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อาทิ การค้าขายสินค้าระหว่างประเทศเติบโตช้ากว่า GDP โลก ส่วนหนึ่งมาจากจีนซึ่งอยู่ในห่วงโซ่อุปทานโลกสามารถผลิตสร้างสินค้าที่ซับซ้อนและหลากหลายขึ้น และขายในประเทศได้แทนการส่งออก และปัจจัยค่าจ้างแรงงานถูกมีความสำคัญน้อยลงต่อการตัดสินใจของบริษัทที่จะเลือกตั้ง/ย้ายฐานการผลิตไปที่ใด เนื่องจากบริษัทสามารถนำระบบอัตโนมัติที่ใช้หุ่นยนต์มาช่วยลดต้นทุนแรงงานลง แต่จะให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆ มากกว่า เช่น การเข้าถึงแรงงานที่มีทักษะ การเข้าถึงตลาด และระบบนิเวศน์เครือข่ายคู่ค้า (Supplier ecosystem) ในช่วงโควิด-19 ชี้ให้เห็นจุดเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลก ส่งผลให้ธุรกิจปรับสมดุลเข้าสู่ระบบนิเวศน์ที่

ยืดหยุ่น (Resilience) เพื่อให้รับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดในอนาคตได้ กรณีศึกษาของอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักในช่วงโควิด-19 คือ ยานยนต์ซึ่งมีห่วงโซ่อุปทานโลกที่ซับซ้อนที่สุด มีมูลค่าเพิ่มและสร้างความเชื่อมโยงสูง โดยการส่งออกรถยนต์ทั่วโลกมีมูลค่า ปีละ 1.7 ล้านล้านดอลลาร์ สรอ. ประมาณ 60% กระจุกลงในสามภูมิภาค คือ เอเชียไม่รวมจีน (19%) ยุโรป (21%) และอเมริกาเหนือ (20%) โดยศูนย์กลางผลิตรถยนต์ของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ฟังฟา ชัพพลายเออร์จากจีนรวมทั้งไทยและมาเลเซีย (Mckinsey, 2020) แม้ว่าเครือข่ายการผลิตยานยนต์จะมีลักษณะเป็นภูมิภาค แต่ OEM ในส่วนอื่นๆ ของโลกยังต้องพึ่งพาการนำเข้าชิ้นส่วนจากจีนในระดับสูง การระบาดโควิด-19 ที่มีศูนย์กลางในมณฑลหูเป่ย์ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนชิ้นส่วนยานยนต์ทั้งในจีนและทั่วโลก ส่งผลให้สายการผลิตต้องปิดตัวลงจากบราซิลและเม็กซิโกลามไปไปยังยุโรปและเกาหลีใต้ในเดือน ก.พ. 25630 แม้ปัจจุบันระดับความเครียดในห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain stress) ลดลงจากระดับสูงสุดใน ไตรมาสที่ 1 ปี 2565 และมีแนวโน้มผ่อนคลายลง เป็นผลจากอุปสงค์ทั่วโลกที่อ่อนแอลง และเศรษฐกิจสหรัฐที่ชะลอตัว (Oxford economics, 2023) แต่ปัญหาการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานครั้งนี้ชี้ให้เห็นจุดเปราะบางของระบบนี้เป็นผลสำคัญจาก (ปริดี บุญเชื้อ, 2565) 1) การพึ่งพาเงินที่มีต่อการผลิตสินค้าในโลกอย่างมาก จากปี 2544 มีสัดส่วนการค้าโลกอยู่ที่ 4.3% ปัจจุบันอยู่ที่ 16% และ 2) ธุรกิจหันมาใช้ระบบลดการสูญเสีย (Lean manufacturing) และกลยุทธ์การโอนการผลิตให้ผู้รับเหมาภายนอก (Outsourcing) มากขึ้น เพื่อลดต้นทุนของห่วงโซ่อุปทาน

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ประเทศจีนก็เติบโตเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ร้อนแรงภายในระยะเวลาไม่กี่ทศวรรษทำให้จีนกลายเป็นผู้เล่นสำคัญที่กำหนดทิศทางการแข่งขันของโลกใหม่ด้วยกลยุทธ์การพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมๆ กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศผ่านการขยายบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ประเทศฝั่งตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ต้องเผชิญกับความถดถอยทั้งด้านเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาการว่างงาน ภาวะหนี้สิน รวมถึงปัญหาสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ การแบ่งขั้วทางการเมือง ภัยผู้ก่อการร้าย เป็นต้น

ทุกวันนี้เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมหนีไม่พ้นสถานการณ์การแข่งขัน/ การแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน โดยสงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อ

ยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกา และจีนที่ยังดำเนินต่อไปภายใต้รัฐบาลใหม่ของประธานาธิบดีไบเดน เมื่อประกอบกับภาวะห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงักเนื่องจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 และต้นทุนค่าแรงที่เพิ่มสูงในเมืองอุตสาหกรรมหลักของจีนก็เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้บริษัทสัญชาติต่างๆ เริ่มพิจารณาปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานของตนเพื่อกระจายความเสี่ยงโดยการย้ายฐานการผลิตกลับประเทศ (Reshoring) หรือการปรับห่วงโซ่อุปทานให้มาอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน (Regionalization) รวมถึงการย้ายฐานการผลิตเข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวยุทธศาสตร์ China Plus One มากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า เราต่างปฏิเสธไม่ได้ว่า Global Event สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของศตวรรษ 21 ย่อมมีการแข่งขันที่สูง และ การแยกตัว (Decoupling) ระหว่างประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งผู้เขียนเองก็มักสื่อสารเมื่อมีโอกาสเสมอว่า สงครามการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นรวมถึงการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนาน เนื่องจากมีประเด็นเรื่องการครอบครองเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนำไปสู่อำนาจการจัดระเบียบโลกใหม่ร่วมอยู่ด้วย

ทฤษฎีมิกัดตลึงวัตตนิกรธรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

หัวข้อนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการที่ผู้เขียนได้รวบรวมไว้เกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างไร แล้วแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร และแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานตามหลักทฤษฎีมิกัดตลึงวัตตนิกรธรรม 4 เรามาดูกันทีละประเด็น ดังนี้

ห่วงโซ่อุปทานกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการระบาดของโควิด-19 โดยมี “ช่องทางการค้า” เป็นช่องทางการส่งผ่านผลกระทบที่สำคัญ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพเท่านั้น ยังส่งผลถึงภาพรวมทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทั้งในด้านการผลิตสินค้าและความต้องการสินค้า โดยผลกระทบทางเศรษฐกิจเหล่านี้ถูกส่งผ่านให้กันผ่านช่องทางการค้าโลก จากข้อมูลจาก UNCTAD แสดงให้เห็นว่ามูลค่าการค้าโลกในส่วนของสินค้าในไตรมาสแรกของปี 2563 หดตัวกว่า 5% เมื่อเทียบรายปีและคาดว่าจะ

หดตัวกว่า 27% ในไตรมาสที่สอง (ภาพที่ 1) ซึ่งเป็นไตรมาสที่มีการแพร่ระบาดรุนแรงที่สุด สอดคล้องกับ World Trade Organization (WTO) ที่คาดว่ามูลค่าการค้าโลกในปี 2563 จะหดตัวประมาณ 13-32% ถือเป็นช่วงประมาณการที่หดตัวรุนแรงและค่อนข้างกว้าง ซึ่งสะท้อนถึง ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก

ภายใต้การค้าโลกที่หดตัวและความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกเช่นนี้ ภาคการส่งออกของไทยซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจย่อมได้รับผลกระทบอย่างหนัก จากปัจจัยทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน ข้อมูลการค้าของกระทรวงพาณิชย์แสดงให้เห็นว่ามูลค่า การส่งออกของไทยหดตัว 7.9% ในเดือนสิงหาคมเมื่อเทียบรายปี (ภาพที่ 2) ถือเป็นการหดตัว เดือนที่ติดต่อกันนับตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาด ในหลายประเทศที่ยังคงมีความรุนแรงและมีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการ สินค้าและกำลังซื้อจากต่างประเทศที่อ่อนแอยังคงเป็นปัจจัยกีดกันการส่งออกไทย อีกทั้ง อุตสาหกรรมไทยมีส่วนร่วมและพึ่งพาห่วงโซ่มูลค่าโลกในระดับสูง โดยนับตั้งแต่การย้ายฐานการผลิตจากญี่ปุ่นในช่วง Plaza Accord ปี 1985 ซึ่งทำให้ไทยกลายเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของ ภูมิภาค โดยทำหน้าที่นำเข้าวัตถุดิบจากแหล่งการผลิตอื่นมาผลิตสินค้า และยังทำการส่งออก สินค้าเหล่านั้นไปยังต่างประเทศ

ภาคอุตสาหกรรมของไทยเผชิญความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการผลิตและ ความต้องการสินค้า และความเสี่ยงดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นวิจัยกรุงศรีวิเคราะห์ความเชื่อมโยง ของอุตสาหกรรมไทยและห่วงโซ่มูลค่าโลกผ่านตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (I-O tables) ระหว่างปี 2005-2015 พบว่า ภาคอุตสาหกรรมไทยค่อนข้างอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของ ปัจจัยภายนอกทั้งด้านอุปทานหรือการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต (Production shock) และ ด้านอุปสงค์ (Final demand shock) อย่างมีนัยสำคัญ โดยอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ เทคโนโลยี อาทิ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร และอุตสาหกรรมยาน ยนต์มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน เช่น อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้นและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง กับภาคบริการมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของความต้องการสินค้าขั้นสุดท้ายมากกว่า และที่สำคัญภาคอุตสาหกรรมไทยยังเผชิญความเสี่ยงดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น อนุมานได้ว่าหากความ เสี่ยงของเศรษฐกิจโลกเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบจากความเสี่ยงนั้นต่อเศรษฐกิจไทยย่อมเพิ่มขึ้น ตามไปด้วย

แนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะฟื้นตัวด้วยความเร็วที่แตกต่างกัน ในช่วงปี 2020-2025 ประเทศที่มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้นำโดยเวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ตามลำดับ ขณะที่ประเทศที่มีแนวโน้มฟื้นตัวได้ช้า อาทิ ญี่ปุ่น นอร์เวย์ แอฟริกาใต้และอิตาลี ซึ่งอาจใช้เวลามากกว่า 5 ปีที่เศรษฐกิจจะกลับมาที่ระดับก่อนการระบาดของ Covid-19 สำหรับประเทศไทย คาดว่าจะใช้เวลา 3-4 ปีที่เศรษฐกิจจะกลับมาสู่ระดับก่อนการระบาด ส่วนด้านการค้าระหว่างประเทศ มูลค่าการส่งออกที่ชะงักไปในช่วงโควิด-19 อาจสร้างความกังวลให้กับผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรมเป็นวงกว้าง แต่เมื่อมองไปข้างหน้า การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกยังคงเป็นปัจจัยบวกต่อการส่งออก ซึ่งเป็นความหวังในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทยได้ในระยะต่อไป โดยเมื่อพิจารณาการเติบโตของการส่งออกรายอุตสาหกรรมระหว่างปี 2020-2025 พบว่าอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มมีแนวโน้มที่จะเติบโตได้ดีที่สุด รองลงมาคืออุตสาหกรรมอุปกรณ์การขนส่ง อุตสาหกรรมอุปกรณ์ไฟฟ้า เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้มีความอ่อนไหวต่อรายได้ (Income-sensitive industries) สูง กล่าวคือเมื่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 คลี่คลายลง กำลังซื้อของประชาชนจะกลับมาเพิ่มขึ้น ความต้องการในสินค้าและบริการในกลุ่มนี้จึงฟื้นตัวตาม

สรุปได้ว่า การค้าระหว่างประเทศที่หยุดชะงักเป็นเวลานานอาจทำให้หลายประเทศมีความตระหนักถึงสัดส่วนการพึ่งพาตลาดภายนอกประเทศที่มากเกินไป จึงต้องมีการกระจายความเสี่ยงของแหล่งผลิตเพื่อบรรเทาความเสียหาย พร้อมทั้งกลับมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศและการลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ปัจจัยเหล่านี้จึงมีความสำคัญในกำหนดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าโลกในอนาคต

3.3 แนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4

ผู้เขียนได้รวบรวม แนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทาน จากนักวิชาการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เข้ากับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 เพื่อช่วยในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) **รวมความเสี่ยง** ความเสี่ยงจะถูกรวมอยู่ในที่เดียวกันเพื่อลดความเสี่ยงของแต่ละตัว เช่น การรวมสินค้ามาอยู่ในแหล่งเดียวกันในคลังเดียว, ลดจำนวนชิ้นส่วนให้เป็นชิ้นเดียวและสามารถทำงานได้เหมือนกัน, ออกแบบการผลิตให้ยืดหยุ่นผลิตได้หลายอย่าง รวมถึงออกแบบสินค้าให้สามารถเลื่อนการสร้างความแตกต่างของสินค้าได้จนกระทั่งเราทราบความต้องการของ

ลูกค้า ตัวอย่างเช่น การขายลิปสติกแบบจิ้มจุ่มให้มีสีหลัก 6 สี และเมื่อปล่อยสินค้าออกสู่ตลาดแล้วลูกค้าต้องการสีอื่นเพิ่มก็สามารถผสมสีจาก 6 สีนี้ ให้กลายเป็นสีใหม่อีก 12 สีได้

2) **ตอบสนองรวดเร็ว** ร่วมกันระหว่างผู้ค้าส่งและค้าปลีกให้มีการปรับปรุงให้ส่งไวขึ้น เติมสินค้าไวขึ้น หรือมีการทราบข้อมูล Demand และเตรียมการล่วงหน้าได้อย่างไว การมีความคล่องตัวต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้าไม่ว่าจะนำเสนอสินค้าใหม่ การปรับปรุงสินค้า หรือแม้แต่การตัดสินใจของการบริหาร ผู้บริหารในธุรกิจปัจจุบันจำนวนมากรู้ว่าการเป็นผู้นำด้านต้นทุน หรือการเสนอสินค้าที่มีลักษณะพิเศษเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอแล้ว สื่อสารกับลูกค้าตลอด การตอบสนองที่ช้ากว่าคู่แข่งอาจทำให้ลูกค้าหันไปใช้ทางเลือกอื่น

3) **บริหารสินค้าคงคลัง** การบริหารสินค้าคงเหลือให้เหมาะสมกับกิจการได้ มีการดูแลวางแผน และจัดการทรัพยากรที่ยังไม่ได้ขายหรือ สินค้าคงคลัง วัตถุดิบ และสต็อกสินค้า โดยที่เป้าหมายของการบริหารสินค้าคงคลังคือการดูการไหลเวียนของสินค้าจากกระบวนการผลิตไป กระบวนการจัดเก็บ จนถึงกระบวนการขาย ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ งานในกระบวนการ สินค้าสำเร็จรูป อะไหล่และวัสดุสำหรับการซ่อมบำรุง กำหนดปริมาณสินค้าคงคลังที่เหมาะสมกับกิจการ มีการวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ดี โดยหาค่าปริมาณการสั่งซื้อที่มีต้นทุนต่ำที่สุด

4) **การวางแผน** การพยากรณ์และการเติมเต็มสินค้า การวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ดี โดยหาค่าปริมาณการสั่งซื้อที่มีต้นทุนต่ำที่สุด หาจุดสั่งซื้อที่ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบหรือสินค้าใหม่ และเป็นจุดที่ใช้เตือนสำหรับการสั่งซื้อในรอบถัดไป มีการเจรจาต่อรองขอส่วนลดเมื่อซื้อปริมาณวัตถุดิบจำนวนมาก ผู้ประกอบการที่ใช้วัตถุดิบได้อย่างสม่ำเสมอและทราบปริมาณการใช้ที่แน่นอน มีการตรวจนับสินค้าคงคลังอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ทฤษฎีมีกัตตสังวัตตนิกรรม 4 กับห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

สรุป

จากสาระสำคัญที่นำเสนอมาทั้งหมด ผู้เขียนขอสรุปภาพรวมของประเด็นการประยุกต์ใช้แนวคิดที่มีการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการในขณะที่เคลื่อนไปในโซ่อุปทาน การสร้างโซ่คุณค่านี้มักจะใช้กับกิจกรรมภายในองค์กรและลูกค้ามักจะไม่ทราบถึงกิจกรรมเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ร้านค้าออนไลน์ได้รับสินค้ามาจากประเทศจีนโดยเป็นผู้นำด้านต้นทุนราคาที่ถูกที่สุด (Cost Leadership) เมื่อเทียบกับร้านค้าที่ขายสินค้าเดียวกัน ร้านนี้ก็สามารถลดราคาลงได้อีก เนื่องจากต้นทุนถูกมาก เป็นต้น

ร้านค้าย่อมต้องการโซ่อุปทานที่ดี มีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำอยู่แล้ว ดังนั้นโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ การค้าระหว่างประเทศที่หยุดชะงักเป็นเวลานานอาจทำให้หลายประเทศมีความตระหนักถึงสัดส่วนการพึ่งพาตลาดภายนอกประเทศที่มากเกินไป จึงพยายามกระจายความเสี่ยงของแหล่งผลิตเพื่อบรรเทาความเสียหาย พร้อมทั้งกลับมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศและการลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ปัจจุบันเหล่านี้จึงมีความสำคัญในกำหนดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าโลกในอนาคตต่อไป หากเรารู้จัก ขยันหา ขยันเก็บ เลือกรับ เลือกใช้ ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 รู้จักที่จะ รวมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับธุรกิจ ตอบสนองรวดเร็วต่อความต้องการของลูกค้า บริหารสินค้าคงคลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถนำพาเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Anna Nagurney. (2006) Supply Chain Network Economics: Dynamics of Prices. Flows. and Profits, Edward Elgar Publishing.
- Chopra. S. & Meindl. P. (2007). Supply Chain Management: Strategy. Planning & Operation. 3rd edn. Pearson Printice Hall. New Jersey.
- McKinsey Global Institute (MGI) (2020). Risk. Resilience. and rebalancing in global value chains. Aug.
- Oxford Economics. (2023). US Supply chain stresses fade as recession near. Research Briefing: US. 10 Feb.
- ปรีดี บุญซื่อ. (2022). จุดเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลก เมื่อเผชิญภัยจากโรคระบาด หรือสงคราม ยูเครน. Thaipublica. 16 Apr.

Nada R. Sanders (2023). Global economy 2023: COVID-19 turned global supply chains upside down. The Conversation. 10 Jan.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. “SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN”. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566. จาก <https://www.setsustainability.com/page/sustainable-supply-chain>.